

**การประเมินผลนโยบาย/แผนพัฒนากรุงเทพมหานครสู่เมืองน่าอยู่:
แผนพัฒนาสิ่งแวดล้อม ในช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2548 - 2558**

**Policy Assessment on Bangkok's Development Plan Toward/Peaceful:
and Environmental Sustainability During 2005-2015**

เปรมณัช โภชนสมบุญณ์¹ และ จุมพล หนิมพานิช²

10.14456/jrgbsrangsit.2018.14

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การประเมินผลนโยบาย/แผนพัฒนากรุงเทพมหานครสู่เมืองน่าอยู่: แผนพัฒนาสิ่งแวดล้อม ในช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2548 – 2558 มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาความเป็นมาของนโยบาย/แผนพัฒนากรุงเทพมหานครสู่เมืองน่าอยู่: แผนพัฒนาสิ่งแวดล้อม (2) เพื่อประเมินผลปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลสัมฤทธิ์ ในระดับผลผลิต ผลลัพธ์ ผลกระทบ นโยบาย/แผนพัฒนากรุงเทพมหานครสู่เมืองน่าอยู่: แผนพัฒนาสิ่งแวดล้อมในช่วงระยะเวลา พ.ศ.2548 - 2558 (3) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคและแนวทางการแก้ไขในนโยบาย/แผนพัฒนากรุงเทพมหานครสู่เมืองน่าอยู่: แผนพัฒนาสิ่งแวดล้อม ในช่วงระยะเวลา พ.ศ.2548 – 2558 โดยการวิจัยแบบผสมผสาน (mixed methods research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เจาะลึก ผู้กำหนดนโยบาย ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ และนักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นบทสัมภาษณ์ในทัศนะต่างๆเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทั้ง 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการเพิ่มพื้นที่สีเขียว ด้านมลพิษทางอากาศ และด้านขยะมูลฝอย ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ ได้สำรวจความคิดเห็นของประชาชน จำนวน 447 คน แล้วรวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินผลนโยบาย/แผนพัฒนากรุงเทพมหานครสู่เมืองน่าอยู่ในช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2548 – 2558

ผลการวิจัยพบว่า (1) นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมในการบริหารงานของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครทั้ง 2 ท่าน มีลักษณะที่ไม่แตกต่างกันมากนัก เนื่องจากมาจากพรรคการเมืองเดียวกัน และเป็นนโยบายต่อเนื่องที่มีวิสัยทัศน์และภารกิจร่วมกัน ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน และสามารถนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม (2) กรุงเทพมหานครรับภาระหนักด้านงบประมาณไม่สะท้อนกับต้นทุนค่าใช้จ่ายจริง ดังนั้นควรเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เป้าหมายของผู้บริหารกรุงเทพมหานครต้องการให้ประชาชนมีสุขภาพกายสุขภาพจิตที่ดี และสิ่งแวดล้อมดี เศรษฐกิจของประเทศก็จะเติบโตมากขึ้น (3) ควรมีมาตรการทางกฎหมายและมาตรการทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ให้มากขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับต้นทุนที่กรุงเทพมหานครใช้จ่ายจริง และส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้ประชาชนมีจิตสำนึกมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานครเป็นเมืองน่าอยู่ ไม่ให้เสื่อมโทรมไปมากกว่านี้ และสามารถอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานขององค์การอนามัยโลกได้

คำสำคัญ: การประเมินนโยบาย, แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร, เมืองน่าอยู่

¹ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยธุรกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต

² อาจารย์ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยธุรกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต

Abstract

The research methodology was based on a mixed method, a combination between quantitative and qualitative research. It aimed to study the relation between the constituents of the phenomenon. The objectives of the study were (1) to investigate the background of Bangkok's policy and development plan to become a peaceful city: environment development plan, (2) to evaluate the level of input process and result orientation in terms of their output outcome impact of Bangkok's policy: environmental development plan of 2005-2015, and (3) to study the encountered problems and obstacles and their resolutions upon implementing the plan during 2005-2015.

The results of the study revealed that (1) The Bangkok Metropolitan policies on the environment of the former and present the governors are not different due to the fact that two officials share the vision and mission of the same political party to serve the public benefits (2) Bangkok's budgetary burden does not reflect actual costs. Therefore, it should focus on the participation of all sectors. The goals of the Bangkok Metropolitan administrator are to create good health and mental health of the people. If the environment is good, the economy will grow (3) More legal and economic measures should be taken to match the cost actually spent in Bangkok Metropolitan and promote public participation, awareness, responsibility for the environment to make Bangkok environment a pleasant city and to prevent it from deteriorating further in accordance with the WHO criteria

Keywords: Policy Assessment, Bangkok's Development Plan, Environmental Sustainability

1. บทนำ

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในสมาชิกขององค์การอนามัยโลก (WHO) ซึ่งอยู่ในกลุ่มภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ ที่มีทั้งหมด 11 ประเทศ งานขององค์การอนามัยโลกดำเนินการภายใต้ นโยบายและการปกครองของสมาชิกอนามัยโลก ที่ประกอบไปด้วยผู้แทนของประเทศสมาชิก ซึ่งใน พ.ศ. 2526 มี 157 ประเทศ ซึ่งประเทศไทยได้ให้สัตยาบันต่อ องค์การอนามัยโลกในเรื่องของอนามัยสิ่งแวดล้อม ดังนั้น เรื่องของสิ่งแวดล้อมจึงเป็นเรื่องสำคัญและได้กลายเป็น นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศ และกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นเมืองหลวงก็เห็นถึงความสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมใน อันดับต้นๆ ผู้บริหารของกรุงเทพมหานครจึงนำมาเป็นนโยบายหลักเพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งนโยบายด้าน สิ่งแวดล้อมของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาในการประเมินผลนโยบาย มีดังนี้ (โครงการ สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, 2560)

นโยบาย/แผนพัฒนากรุงเทพมหานครสู่เมืองน่าอยู่ ของนายอภิรักษ์ โกษะโยธิน อดีตผู้ว่าราชการ กรุงเทพมหานคร และนโยบาย/แผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี ของ ม.ร.ว. สุขุมพันธุ์ บริพัตร ผู้ว่าราชการ กรุงเทพมหานครคนปัจจุบัน มีความเป็นมาที่ไม่แตกต่างกันมากนัก เนื่องจากพรรคการเมืองเดียวกัน และเป็น นโยบายต่อเนื่อง ซึ่งแผนปฏิบัติการสำหรับการพัฒนากรุงเทพมหานครเป็นแผนนโยบายวิสัยทัศน์ของผังเมืองรวมใน อนาคต 20 ปี ซึ่งนโยบายนี้เป็นนโยบายของผู้บริหารกรุงเทพมหานครและความต้องการของประชาชน และสามารถ นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งกรุงเทพมหานคร มีผังเมืองรวมใช้บังคับครั้งแรก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 โดยกฎกระทรวง ฉบับที่ 116 พ.ศ. 2535 ออกตามความในพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2518 ต่อเนื่องการใช้ บังคับโดยกฎกระทรวง ฉบับที่ 414 พ.ศ. 2542 (สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร, 2548)

แผนพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมของ นายอภิรักษ์ โกษะโยธิน อดีตผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร มีความมุ่งหวัง คือ พัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม ด้านระบบจราจรที่สะดวกสบายคล่องตัว พัฒนาศูนย์กลางชุมชนเมือง ย่าน พาณิชยกรรมรองเพื่อกระจายแหล่งงาน ย่านการค้าและบริการพื้นฐานไปยังพื้นที่รอบนอก เพื่อลดความจำเป็นในการ เดินทาง สภาพแวดล้อม คุณภาพอากาศและน้ำได้รับการปรับปรุงฟื้นฟู และแผนพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมของ ของ ม.ร.ว. สุขุมพันธุ์ บริพัตร ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนปัจจุบัน เริ่มต้น ในปี พ.ศ.2556 เป็นจุดเริ่มต้นของ แผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2556-2575) เป็นการนำแผนวิสัยทัศน์ของประชาชนเพื่อการพัฒนา กรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี นำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรม สามารถนำพากรุงเทพมหานครให้เจริญเติบโต สู่อันดับมหานครแห่งเอเชียท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงสู่ประชาคมอาเซียน (asean community) และท่ามกลางกระแส การเปลี่ยนแปลงของบริบทแวดล้อมในด้านต่างๆ ทั้งในภูมิภาคเอเชียและประชาคมโลก (ยุทธศาสตร์พิทักษ์ สิ่งแวดล้อม, 2547)

เหตุผลที่ผู้วิจัยเลือกที่จะศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม เพราะสอดคล้องกับพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่แสดงให้เห็นถึงความห่วงใยต่อปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่มีต่อประชาชนชาวไทย และได้กำหนดในวันที่ 4 ธันวาคม ของทุกปี เป็นวันสิ่งแวดล้อมไทย จึงนับเป็นจุดเริ่มต้นในการเคลื่อนไหวของทุกฝ่าย ทั้งหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน ที่หันมาร่วมมือกันริเริ่ม โครงการอนุรักษ์ เพื่อพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติใน รูปแบบการจัดตั้งองค์กร มูลนิธิ ชมรม และสมาคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินงานการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม รวมถึงเป็นการปลูกจิตสำนึกของประชาชนให้มีจิตสำนึกในการเห็นความสำคัญ ของ ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งปัญหาสังคม สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตของผู้คนในสังคมเมืองนับวันทวีความรุนแรงมาก

ขึ้น ทั้งนี้ เนื่องจากสังคมเมืองเป็นสังคมที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน ซึ่งล้วนแล้วแต่ต้องใช้ทรัพยากรในกระบวนการผลิต ทว่าการบริโภคที่มีสัดส่วนที่สูงเกินกว่าธรรมชาติและระบบที่มีอยู่จะบำบัดได้ ส่งผลให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม เกิดปัญหามลพิษทางน้ำ ขยะ คุณภาพอากาศและเสียงสูงเกินมาตรฐาน ทำให้ประชาชนเป็นโรคเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ ปัญหาแหล่งสะสมเชื้อโรค พาหะนำโรค ปัญหาความแออัดขัดเยียด สร้างความอึดอัดแก่ผู้คน เนื่องจากขาดพื้นที่สีเขียว ที่โล่งแจ้งในการพักผ่อนหย่อนใจ ปัญหาทั้งหลายล้วนแล้วแต่เกิดจากการบริโภค และทิ้งของเสียของมนุษย์ ทั้งอากาศเสียเพราะรถยนต์ปล่อยแก๊สพิษมาก เสียงดัง น้ำเสีย ขยะเน่าเหม็นเพราะการทิ้งของเสียโดยไม่ได้จัดการที่แหล่งกำเนิด การแก้ไขปัญหาก็ต้องเริ่มที่ชุมชน คริวเรือนที่ต้องหันมาแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยการเข้ามาจัดการทำความสะอาด บัดกวาด จัดการของเสียในบ้าน ในชุมชนของเราเองให้สะอาด สวยงามน่าอยู่เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี และจากผลสำรวจปัญหาสิ่งแวดล้อมของไทยปี 2556 โดยกรมควบคุมมลพิษ (กพ.) สิ่งที่มีปัญหามากที่สุด คือ ปัญหาด้านขยะมูลฝอย รองลงมาเป็นปัญหาเรื่องคุณภาพอากาศ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในปัญหาเหล่านี้ เนื่องจากกรุงเทพมหานครได้มีนโยบายเกี่ยวกับแผนพัฒนากรุงเทพมหานครสู่เมืองน่าอยู่ด้านสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์จะประเมินผลสัมฤทธิ์ของนโยบายว่าประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด เพื่อจะได้เป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหามาให้ตรงตามวัตถุประสงค์ต่อไป

2. คำถามการวิจัย

1. แผนพัฒนากรุงเทพมหานครสู่เมืองน่าอยู่ด้านสิ่งแวดล้อมมีความเป็นมาอย่างไร
2. การประเมินผลสัมฤทธิ์ ในระดับผลผลิต ผลลัพธ์และผลกระทบ ของแผนพัฒนากรุงเทพมหานครสู่เมืองน่าอยู่ด้านสิ่งแวดล้อมว่าปรากฏผลในระดับใด
3. การดำเนินแผนพัฒนากรุงเทพมหานครสู่เมืองน่าอยู่ด้านสิ่งแวดล้อมมีปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข ปัญหาอย่างไรบ้าง

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของนโยบาย/แผนพัฒนากรุงเทพมหานครสู่เมืองน่าอยู่: แผนพัฒนาสิ่งแวดล้อม
2. เพื่อประเมินผลปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลสัมฤทธิ์ ในระดับผลผลิต ผลลัพธ์ ผลกระทบบนนโยบาย/แผนพัฒนากรุงเทพมหานครสู่เมืองน่าอยู่: แผนพัฒนาสิ่งแวดล้อม ในช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2548 - 2558
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคและแนวทางการแก้ไขในนโยบาย/แผนพัฒนากรุงเทพมหานครสู่เมืองน่าอยู่: แผนพัฒนาสิ่งแวดล้อม ในช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2548 - 2558

4. ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ในนโยบาย/แผนการพัฒนากรุงเทพมหานครสู่เมืองน่าอยู่ด้านสิ่งแวดล้อมในระดับผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบในช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2548-2558

ขอบเขตด้านพื้นที่ (วิจัยเชิงปริมาณ) ได้แก่ พื้นที่เขตต่างๆ ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 9 เขต จาก ทั้งหมด 50 เขต แบ่งเป็น

- 1) เขตบางซื่อ เขตตลิ่งชัน เขตคลองสามวา ทั้ง 3 เขต มีประชากรจำนวนมาก แต่ไม่มีสวนสาธารณะ

2) เขตดินแดง เขตสายไหม เขตหนองแขม: เขตดินแดง มีประชากรจำนวนมาก ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องขยะ ส่วนเขตสายไหม และเขตหนองแขม เป็นศูนย์กลางจัดขยะมูลฝอยของ กรุงเทพมหานคร ทำให้ประชาชนในพื้นที่มีผลกระทบต่างๆจากขยะมูลฝอยที่กรุงเทพมหานครจัดเก็บ

3) เขตราชเทวี เขตจตุจักร เขตดอนเมือง เขตราชเทวี และเขตจตุจักร เป็นเขตกลุ่มตัวอย่างที่กรุงเทพมหานคร เคยมีการสำรวจปริมาณฝุ่นละอองบริเวณริมถนนมาแล้วว่ามีปริมาณฝุ่นละอองจำนวนมาก ส่วนเขตดอนเมือง เป็นเขตที่มีสนามบินและมีประชากรและรถยนต์จำนวนมาก ดังนั้น จึงก่อให้เกิดปัญหามลพิษทางอากาศ

โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้ความน่าจะเป็นแบบเจาะจง (nonprobability sampling) จำนวน 9 เขต

ขอบเขตด้านระยะเวลา ตั้งแต่ เดือนพฤศจิกายน 2558 ถึง เดือนพฤศจิกายน 2559

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่างวิจัยเชิงปริมาณ ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling) ประชาชนผู้ได้รับประโยชน์และเสียประโยชน์จากนโยบาย/แผนพัฒนากรุงเทพมหานครสู่เมืองนำอยู่ด้านสิ่งแวดล้อม จำนวน 9 เขต จำนวนเขตละเท่าๆ กัน รวมเป็น 450 คน

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่างวิจัยเชิงคุณภาพ

กลุ่มที่ 1	อดีตผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร /อดีตรองปลัดกรุงเทพมหานคร	จำนวน 2 คน
กลุ่มที่ 2	ผู้อำนวยการสำนักสิ่งแวดล้อม	จำนวน 1 คน
กลุ่มที่ 3	ผู้อำนวยการเขต/ผู้ช่วยผู้อำนวยการเขต	จำนวน 2 คน
กลุ่มที่ 4	นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม	จำนวน 3 คน
กลุ่มที่ 5	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (สส.)	จำนวน 1 คน

5. ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า ความเป็นมาของนโยบาย/แผนพัฒนากรุงเทพมหานครสู่เมืองนำอยู่ ตามแผนพัฒนาสิ่งแวดล้อม อันได้แก่ ปัญหาการเพิ่มพื้นที่สีเขียว ปัญหามลพิษทางอากาศ ปัญหาขยะมูลฝอย

นโยบาย/แผนพัฒนากรุงเทพมหานครสู่เมืองนำอยู่ ของนายอภิรักษ์ โกษะโยธิน อดีตผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และนโยบาย/แผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี ของ ม.ร.ว.สุขุมพันธุ์ บริพัตร ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนปัจจุบัน มีความเป็นมาที่ไม่แตกต่างกันมากนัก เนื่องจากภาพรวมการเมืองเดียวกัน และเป็นนโยบายต่อเนื่อง ซึ่งแผนปฏิบัติการสำหรับการพัฒนากรุงเทพมหานครเป็นแผนนโยบายวิสัยทัศน์ของผังเมืองรวมในอนาคต 20 ปี ซึ่งนโยบายนี้เป็นนโยบายของผู้บริหารกรุงเทพมหานครและความต้องการของประชาชน และสามารถนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ผลการวิจัยพบว่า ดังนี้

1) ปัญหาด้านการเพิ่มพื้นที่สีเขียว นั้น ยังมีปัญหาในเรื่องของจำนวนประชากรของกรุงเทพมหานครถ้าเทียบกับสัดส่วนของประชากรกับเมืองนำอยู่ต่างๆ ของต่างประเทศ ของประเทศเรายังทำได้แค่ในระดับหนึ่งเท่านั้น และกล่าวว่ากรุงเทพมหานครมีการพัฒนาด้านการเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่ดีขึ้นกว่าเมื่อหลายปีก่อน จาก 3 ตารางเมตรต่อคน เป็น 6 ตารางเมตรต่อคน ซึ่งมีแนวโน้มที่ดีขึ้น แต่ก็ยังต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานขององค์การอนามัยโลก (WHO) ที่ต้องมีพื้นที่สีเขียวไม่ต่ำกว่า 9 ตารางเมตรต่อคน และกรุงเทพมหานครก็ควรพัฒนาพื้นที่สีเขียวให้มากกว่านี้ และจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้เพียงพอกับความต้องการของประชาชน

2) ปัญหาด้านมลพิษทางอากาศ ของกรุงเทพมหานครเป็นปัญหาระดับต้นๆ ผลกระทบที่ตามมาคือเรื่องสุขภาพของประชาชน ตั้งแต่ปี พ.ศ.2542 เป็นต้นมา มลพิษทางอากาศก็ดีขึ้นเพราะได้มีการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของน้ำมันเชื้อเพลิง โดยการยกเลิกการใช้สารตะกั่ว ส่วนระบบขนส่งมวลชนควรทำให้มีประสิทธิภาพเพื่อให้ประชาชนลดการใช้รถยนต์ส่วนบุคคล และมลพิษทางอากาศของกรุงเทพมหานครในช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2548 – 2558 ตลอดระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมาคุณภาพอากาศของกรุงเทพมหานครดีขึ้น และกรุงเทพมหานครก็มีการดำเนินกิจกรรมล้างถนนเป็นประจำ และมีมาตรการการควบคุมฝุ่นละอองและมลพิษจากการก่อสร้างต่างๆ ดังนั้น ผลที่ตามมาจากแก้ปัญหามลพิษทางอากาศได้ คือ สุขภาพของประชาชนก็จะดีขึ้นด้วย กรุงเทพมหานครได้รับการจัดอันดับว่าเป็นเมืองที่รุดติดมากที่สุดในโลก และมองว่าสาเหตุก็เกิดจากนโยบายรถยนต์คันแรกทำให้ปริมาณรถยนต์เพิ่มมากขึ้น และระบบขนส่งสาธารณะต่างๆก็มีสภาพที่ไม่ค่อยดี

3) ปัญหาด้านขยะมูลฝอย เนื่องจากโครงสร้างของกรุงเทพมหานครมีหลายหน่วยงาน ดังนั้น จึงมีการรวมสำนักรักษาความสะอาด และกองสวนสาธารณะ มารวมกันเป็นชื่อ สำนักสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทำงานร่วมกัน ดังนั้นผลที่ตามมาคือสิ่งแวดล้อมดีขึ้นและเชื่อมโยงกับสุขอนามัยของประชาชนก็จะดีขึ้นตามมาด้วย การแก้ปัญหาในเรื่องของขยะมูลฝอยต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และควรมีมาตรการทางกฎหมายและมาตรการทางเศรษฐศาสตร์เข้ามาใช้ด้วย ทางผู้บริหารเองก็มีนโยบายให้มีการกำจัดขยะวันต่อวัน แต่ก็ยังคงต้องพัฒนาให้มีความมีประสิทธิภาพมากกว่านี้ เพราะปัญหาขยะก็มีผลกระทบทางด้านสุขอนามัยของประชาชนด้วยเช่นกัน และพบว่าปัญหาขยะมูลฝอยของกรุงเทพมหานครในช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2548 -2558 ยังมีกรณีของขยะตกค้างผลกระทบที่ตามมาจะมีผลต่อสุขอนามัยของประชาชน และที่ผ่านมาก็มีข่าวเรื่องความไม่โปร่งใสของการบริหารจัดการขยะของกรุงเทพมหานครให้เห็นอยู่บ้างตามสื่อต่างๆ

6. การอภิปรายผล

6.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร นั้น สอดคล้องกับ แนวคิดด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม (โสภารัตน์ จารุสมบัติ, 2551) ที่กล่าวว่า นโยบายสิ่งแวดล้อมเป็นนโยบายสาธารณะที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในปัจจุบันเนื่องจากสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่เป็นรูปธรรม มีความชัดเจน และเป็นเรื่องที่มีความใกล้ชิดตัวประชาชนมากที่สุด นโยบายสิ่งแวดล้อมที่ดีย่อมเป็นผลประโยชน์ร่วมของชาติ เป็นสินค้าสาธารณะ (common goods) เป็นผลประโยชน์สาธารณะ (public interests) ที่ภาคส่วนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน ภาคประชาสังคมหรือแม้กระทั่งภาคครอบครัวและบุคคลสามารถจะทำงานร่วมกันอันจะเป็นจุดเชื่อมที่สำคัญที่ก่อให้เกิดความไว้วางใจในการบริหารงานของภาครัฐ ประเด็นสำคัญคือ จะสร้างกลไกและกระบวนการนโยบายสาธารณะดังกล่าวให้เกิดขึ้นได้อย่างไร ที่จะให้มีการทำงานร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน มีการปรึกษาหารือร่วมกัน ไม่ใช่ภาครัฐเป็นผู้กำหนดและดำเนินการแต่เพียงฝ่ายเดียวเช่นในอดีตที่เป็นกระบวนการตัดสินใจที่เกิดขึ้นจากข้างบนลงสู่ข้างล่าง โดยมองประเด็นทางด้านสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องของรัฐมากกว่าประชาชน

แต่แนวโน้มของการพัฒนาในปัจจุบัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดเจน โดยเฉพาะด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งความสัมพันธ์เป็นสัมพันธ์ภาพที่ไม่อาจแยกจากกันได้ระหว่างประชาชนกับชุมชน สังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง และสภาพแวดล้อม อำนาจดั้งเดิมก็ได้ปรับตัวและยอมรับพลังของประชาชนมากขึ้น ประชาชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและนำไปสู่การพัฒนา

อื่นๆ ที่ต้องมีการขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกันพร้อมๆกัน เป็นการสนับสนุนซึ่งกันและกัน มิใช่เป็นการครอบงำหรือควบคุมโดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง (ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, 2544, น. 472-474) ประกอบกับภายในสังคมได้เกิดพลังใหม่ที่มีความตื่นตัวและเชื่อมโยงกับภาคประชาชนได้ดีกว่ามากยิ่งขึ้น

พัฒนาการของนโยบายสิ่งแวดล้อมไทยโดยอาศัยแนวคิดการบริหารปกครอง เป็นเกณฑ์ สามารถแบ่งพัฒนาการของนโยบายสิ่งแวดล้อม ออกได้เป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 นโยบายสิ่งแวดล้อมในช่วงก่อนแนวคิดการบริหารปกครอง (ก่อนปี พ.ศ. 2540)

ระยะที่ 2 นโยบายสิ่งแวดล้อมในช่วงการเปลี่ยนผ่านสู่แนวคิดการบริหารปกครอง (ปี พ.ศ. 2540 – 2550)

ระยะที่ 3 นโยบายสิ่งแวดล้อมในช่วงการปรับใช้กระบวนการบริหารปกครองแนวใหม่ (ปี พ.ศ. 2550 - ปัจจุบัน)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้กำหนดหลักการใหม่ในการให้ประชาชนที่มาจากทุกฝ่ายของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม เพราะเห็นว่าลำพังรัฐฝ่ายเดียวไม่สามารถจะทำหน้าที่ดังกล่าวได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากการจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ สลับซับซ้อนและมีมิติที่หลากหลายจำเป็นต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนข้อมูลและความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ ของสังคม เพื่อให้การจัดการสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยโดยรวมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นเอกภาพมีความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย และมีความต่อเนื่องยั่งยืน ภาคส่วนต่างๆ ที่มีสิทธิร่วมกับรัฐในกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ รัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ตามมาตรา 290) ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม (ตามมาตรา 46) องค์กรอิสระ ซึ่งได้แก่ องค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม และสถาบันอุดมศึกษา (ตามมาตรา 56) และประชาชนหรือบุคคลทั่วไป (ตามมาตรา 59)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) และฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ในการดำเนินการตามแผนนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐในหมวดที่ 5 แห่งรัฐธรรมนูญนั้น มาตรา 89 กำหนดว่า ให้รัฐจัดให้มีสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเพื่อทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีในปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคม และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจะต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาที่ปรึกษาดังกล่าวก่อนมีการประกาศใช้ แม้ว่ามาตรา 89 จะกำหนดว่าสภาที่ปรึกษามีหน้าที่ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจและสังคม แต่ไม่ได้หมายความว่าสภาที่ปรึกษานั้นจะไม่มีอำนาจให้คำปรึกษาเกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อม เพราะมาตรา 89 ให้เหตุผลว่า การให้คำปรึกษาของสภาที่ปรึกษานั้นก็เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามหมวด 5 ซึ่งรวมถึงการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในมาตรา 79 ด้วย ด้วยเหตุนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติย่อมรวมถึงนโยบายและแผนด้านสิ่งแวดล้อม และอยู่ภายใต้กรอบแผนนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐข้างต้น (อำนาจ วงศ์บัณฑิต, 2545, น. 49)

6.2 ประเมินผลด้านวัตถุประสงค์ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลสัมฤทธิ์ ในระดับผลผลิต ผลลัพธ์ ผลกระทบนโยบาย/แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ศูนย์เมืองน่าอยู่

6.2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในด้านวัตถุประสงค์เกี่ยวกับ ปัญหาด้านการเพิ่มพื้นที่สีเขียว ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย ผู้กำหนดนโยบาย ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ และนักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม สรุปผลได้ว่า สอดคล้องกับข้อมูลด้านสถานการณ์การจัดการพื้นที่สีเขียว กรุงเทพมหานคร (สำนักสิ่งแวดล้อม, 2557) ที่กล่าวว่า การเพิ่มพื้นที่สีเขียวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจในกรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นผลมาจากนโยบายของผู้บริหารกรุงเทพมหานครที่ให้ความสำคัญกับพื้นที่สีเขียวมาโดยตลอด ในปี 2556 กรุงเทพมหานคร

ตั้งเป้าหมายเพิ่มพื้นที่สีเขียว จำนวน 950 ไร่ สามารถดำเนินการได้จำนวน 1,006 ไร่ และในปี 2557 ตั้งเป้าหมายเพิ่มพื้นที่สีเขียวจำนวน 1,350 ไร่ ดำเนินการได้จำนวน 1,462 ไร่ 1 งาน 36.33 ตารางวา คิดเป็นร้อยละ 108.32 ของเป้าหมาย และคิดเป็นสัดส่วนพื้นที่สีเขียวต่อจำนวนประชากรเท่ากับ 5.44 ตารางเมตรต่อคน โดยมีสวนสาธารณะหลักจำนวน 31 สวน กระจายอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานครทั้ง 6 กลุ่มเขต นอกจากการเพิ่มพื้นที่สีเขียวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจแล้ว กรุงเทพมหานครได้ส่งเสริมการอนุรักษ์ต้นไม้ใหญ่และรักษาพื้นที่สีเขียวเพื่อสภาพแวดล้อมที่ดีไว้ให้มากที่สุดเพื่อรักษาสมดุลธรรมชาติและระบบนิเวศเมืองโดยปี 2557 มีจำนวนไม้ยืนต้นและไม้พุ่ม 5,952,559 ต้น และมีพื้นที่สีเขียวเพื่อสภาพแวดล้อมที่ดี 87,472 ไร่ 3 งาน 92.52 ตารางวา คิดเป็นสัดส่วนพื้นที่สีเขียวต่อจำนวนประชากรเท่ากับ 25.25 ตารางเมตรต่อคน ในขณะที่การหาพื้นที่ที่มีความเหมาะสมเพื่อจัดสร้างเป็นสวนสาธารณะ สวนหย่อม หรือปรับปรุงเป็นพื้นที่สีเขียวทำได้ยากขึ้น เนื่องจากที่ดินในเขตกรุงเทพมหานครมีราคาแพง เอกชนหรือหน่วยงานอื่นที่มีพื้นที่ว่างไม่อนุญาตให้กรุงเทพมหานครเข้าไปดำเนินการเพื่อพัฒนาเป็นพื้นที่สีเขียว นอกจากนี้พื้นที่สีเขียวที่มีอยู่เดิมยังมีแนวโน้มลดจำนวนลงมากจากการพัฒนาเมือง โดยการนำที่ดินไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น เช่น อาคารสำนักงาน ที่จอดรถ หอพัก อาคารพาณิชย์ การขยายถนน ก่อสร้างรถไฟฟ้า ทำลานจอดรถ

6.2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในด้านวัตถุประสงค์เกี่ยวกับ ปัญหาด้านมลพิษทางอากาศ ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ และนักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม สรุปผลได้ว่า สอดคล้องกับข้อมูลด้านสถานการณ์การจัดการมลพิษทางอากาศ กรุงเทพมหานคร (สำนักสิ่งแวดล้อม, 2557) ที่กล่าวว่า จากขยายตัวของภาคเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และการเคลื่อนย้ายของประชากรเข้าสู่พื้นที่กรุงเทพมหานครอย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญประการหนึ่ง ได้แก่ มลพิษทางอากาศโดยเฉพาะฝุ่นละอองขนาดเท่ากับหรือเล็กกว่า 10 ไมครอน หรือที่รู้จักกันในชื่อว่า “ฝุ่น PM₁₀” ซึ่งมีสาเหตุหลักจากไอเสียของยานพาหนะ การก่อสร้างและการเผาขยะในที่โล่ง ปัญหามลพิษทางอากาศที่สำคัญอีกตัวหนึ่ง ได้แก่ ก๊าซโอโซน (O₃) ซึ่งจัดเป็นมลพิษทางอากาศแบบทุติยภูมิ (Secondary pollutants) ที่เกิดจากการทำปฏิกิริยาระหว่างก๊าซออกไซด์ของไนโตรเจน (NO_x) กับ สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย (VOC) โดยมีแสงแดดเป็นตัวกระตุ้น (Catalyst) กำลังเป็นปัญหามลพิษทางอากาศตัวหลักที่กรุงเทพมหานครกำลังเผชิญอยู่ จากผลการติดตามตรวจสอบเฝ้าระวังคุณภาพอากาศในเขตกรุงเทพมหานคร โดยสถานีตรวจวัดคุณภาพอากาศ ณ จุดต่างๆ ทั้งที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกรมควบคุมมลพิษและของกรุงเทพมหานคร ในช่วงปีที่ผ่านมาพบว่า โดยเฉลี่ย 24 ชั่วโมง ปริมาณฝุ่นละอองขนาดเท่ากับหรือเล็กกว่า 10 ไมครอน บริเวณริมถนนในเส้นทางที่มีการจราจรหนาแน่นส่วนใหญ่เกินค่ามาตรฐาน (ค่ามาตรฐาน 0.12 มิลลิกรัมต่อลูกบาศก์เมตร)

6.2.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในด้านวัตถุประสงค์เกี่ยวกับ ปัญหาด้านขยะมูลฝอย ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย ผู้กำหนดนโยบาย ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ และนักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม สรุปผลได้ว่า สอดคล้องกับข้อมูลด้านสถานการณ์การจัดการขยะมูลฝอย กรุงเทพมหานคร (สำนักสิ่งแวดล้อม, 2557) ที่กล่าวว่า ปริมาณขยะที่เกิดขึ้นในกรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตามการขยายตัวของเศรษฐกิจ และการเพิ่มขึ้นของประชากร โดยในปี พ.ศ. 2557 มีปริมาณขยะที่จัดเก็บได้เฉลี่ย 9,900 ตันต่อวัน ซึ่งต่ำกว่าที่คาดการณ์โดย JBIC ประเทศญี่ปุ่น ว่ามีขยะเกิดขึ้นในปีนี้ประมาณ 13,425 ตันต่อวัน พบว่าขยะที่จัดเก็บได้จริงต่ำกว่าคาดการณ์ถึง 3,525 ตัน/วัน ทั้งนี้เป็นผลมาจากการรณรงค์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการลดและคัดแยกขยะตามหลักการ 3R ประกอบด้วย Reduce (ลดการใช้) Reuse (การใช้ซ้ำ) และ Recycle (การแปรรูปกลับมาใช้ประโยชน์)

6.2.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในด้านปัจจัยนำเข้าของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ให้สัมภาษณ์ ซึ่งประกอบด้วย ผู้กำหนดนโยบาย ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ สรุปผลได้ว่าสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการประเมินผล (จุมพล หนิมพานิช, 2552) การประเมินผลการดำเนินงาน มีวัตถุประสงค์หลักอยู่ที่การตัดสินคุณค่าของผลการดำเนินงาน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคุณค่าของการดำเนินงานให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น มีตัวชี้วัดผลการดำเนินงานที่สำคัญซึ่งสามารถสะท้อนคุณภาพหรือความสำเร็จของการดำเนินงาน ครอบคลุมถึงประสิทธิผล (effectiveness) ประสิทธิภาพ (efficiency) และความพึงพอใจ (satisfaction) ของกลุ่มเป้าหมาย และผู้ปฏิบัติงาน กระบวนการประเมินผลการดำเนินงาน ควรประกอบด้วย การศึกษาวิสัยทัศน์ / จุดมุ่งหมายขององค์กร เป้าหมายของการดำเนินงาน วิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำเข้า (ทรัพยากร) กระบวนการ และผลการดำเนินงาน ติดตามกำกับการทำงานตามตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน สำหรับเปรียบเทียบกับมาตรฐานการปฏิบัติงาน และวัดผลการดำเนินงานสำหรับเปรียบเทียบกับผลที่คาดหวัง เพื่อตัดสินผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงาน และใช้ผลของการประเมินสำหรับพัฒนาความสำเร็จของการดำเนินงานในระดับขั้นสูงยิ่งขึ้นต่อไป

6.2.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในด้านกระบวนการของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ให้สัมภาษณ์ซึ่งประกอบด้วย ผู้กำหนดนโยบาย ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ และนักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม สรุปผลได้ว่าสอดคล้องกับแนวคิดตัวแบบการประเมิน CIPP (Stufflebeam, 2003) ที่กล่าวว่า การประเมินกระบวนการ การให้ข้อมูลสำหรับการตัดสินใจในการ นำไปปฏิบัติ จุดมุ่งหมายคือการระบุถึงข้อบกพร่องในด้านการออกแบบของรายละเอียดหรือกิจกรรม และวิธีการในการแก้ไข มันอาจจะถูกพิจารณาถึงเครื่องมือในด้านรายละเอียดในการนำไปใช้ ซึ่งประกอบไปด้วยขั้นตอนของข้อมูลในการประเมินคือถูกใช้ให้ช่วยทำการตัดสินใจที่คาดหวังไว้และเอาชนะขั้นตอนที่ยากๆ ได้

6.2.6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในด้านผลผลิตของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ให้สัมภาษณ์ซึ่งประกอบด้วย ผู้กำหนดนโยบาย ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ และนักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม สรุปผลได้ว่าสอดคล้องกับแนวคิดตัวแบบการประเมิน CIPP (Stufflebeam, 2003) ที่กล่าวว่า การประเมินผลผลิต มีเป้าหมายในการตัดสินใจที่จะนำกลับมาใช้ อีก มันเป็นความพยายามต่อการตัดสินใจและการทำความเข้าใจในรายละเอียดหรือผลลัพธ์ของกิจกรรม ทั้งนี้ที่ผลลัพธ์ด้านข้อมูลบรรลุเป้าหมาย การเปรียบเทียบสามารถถูกทำให้อยู่ระหว่างความคาดหวังและผลลัพธ์ ข้อมูลนี้ช่วยให้ผู้ที่ทำการตัดสินใจและผู้บริหารตัดสินใจว่าจะดำเนินการต่อไปหรือไม่ หรือว่าจะยุติ หรือว่าจะปรับเปลี่ยนใหม่ หรือจะมุ่งเป้าหมายไปยังรายละเอียดกิจกรรมอีกครั้งหนึ่ง และสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ (ไพบูลย์ โพธิ์สุวรรณ, 2553) ที่กล่าวว่า ผลผลิต คือ ผลงานที่องค์กรจัดทำขึ้น โดยมีกิจกรรมที่ทำให้เกิดผลงานจะอยู่ภายใต้การควบคุมขององค์กร เช่น การลดปัญหาขยะ การขจัดปัญหามลพิษทางอากาศ การเพิ่มพื้นที่สีเขียว เป็นต้น

6.2.7 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในด้านผลลัพธ์ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ให้สัมภาษณ์ซึ่งประกอบด้วย ผู้กำหนดนโยบาย ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ และนักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม สรุปผลได้ว่าสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ (ไพบูลย์ โพธิ์สุวรรณ, 2553) ที่กล่าวว่า ผลลัพธ์ คือ ผลกระทบที่เกิดจากผลผลิตหรือผลงานที่องค์กรจัดทำขึ้นที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อผู้รับบริการอันเนื่องมาจากการดำเนินกิจกรรม เช่น ประชาชนมีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี เพราะได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี มีการอากาศที่บริสุทธิ์ เป็นต้น

6.2.8 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในด้านผลกระทบของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ให้สัมภาษณ์ซึ่งประกอบด้วย ผู้กำหนดนโยบาย ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ และนักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม สรุปผลได้ว่าสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ (ไพบูลย์ โพธิ์สุวรรณ, 2553) ที่กล่าวว่า ผลกระทบ (impacts) หรือผลข้างเคียง (side-effects)

อันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและไม่ได้มีการคาดการณ์ไว้ล่วงหน้าทั้งในแง่เชิงบวกและเชิงลบ หรือบางครั้งอาจจะเป็นการประมาณการว่าจะเกิดอะไรขึ้นบางหากไม่มีการดำเนินงานหรือปราศจากแผนงาน อย่างไรก็ตาม เนื่องจากข้อมูลผลลัพธ์ที่ได้จากระบบการวัดผลการดำเนินงานนั้น ไม่ได้ออกแบบให้ครอบคลุมหรือสามารถแสดงให้เห็นถึงผลกระทบ จึงควรจัดให้มีการประเมินผลกระทบหรือศึกษาในเชิงลึกเป็นการเฉพาะ เพื่อรายงานข้อมูลดังกล่าวให้ได้รับทราบต่อไป

6.3. ปัญหาและอุปสรรคและแนวทางการแก้ไข ในนโยบาย/แผนพัฒนากรุงเทพมหานครคู่มือเมืองนำ : แผนพัฒนาสิ่งแวดล้อม ในช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2548-2558

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในด้านปัญหาและอุปสรรคและแนวทางการแก้ไขของกลุ่มเป้าหมายผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ และนักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม สรุปผลได้ว่าสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับปัญหาและการแสวงหาแนวทางแก้ไข (Wildavsky, 1976, p. 17) ที่กล่าวว่า ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ที่ผ่านมามากไม่ได้รับการแก้ไข ดังนั้น บทบาทของการวิเคราะห์จึงอยู่ที่การกำหนดที่ตั้งของปัญหา ที่ผู้ที่เกี่ยวข้องเองได้มีความพยายามที่จะแก้ไขปัญหานั้น ในแง่ดังกล่าวนักวิเคราะห์สามารถให้คำจำกัดความหรือคำนิยามของปัญหาใหม่ในทางที่จะทำให้มีการปรับปรุงแก้ไขในทางที่ดีขึ้น มีความเป็นไปได้มากขึ้น ในกรณีดังกล่าวการแก้ไขปัญหามักเป็นไปตามที่คาดหวังได้กระบวนการณ์ Wildavsky ได้ตั้งข้อสังเกตว่านักวิเคราะห์นโยบายควรมีความผูกพันในการดำเนินการ อาจจะมีคำถามว่า ความผูกพันดังกล่าวควรเป็นความผูกพันในเรื่องใด Wildavsky ระบุว่า ความผูกพันดังกล่าวของนักวิเคราะห์นโยบายควรเป็นความผูกพันในเรื่องของการคิดเกี่ยวกับปัญหาและการแสวงหาทางแก้ไข Wildavsky ใช้ศัพท์ว่า เป็นการคิดทางปัญญาพร้อมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ถ้าการวิเคราะห์นโยบายนั้นสามารถส่งผลกระทบจากรูปศัพท์หรือแนวคิดที่กล่าวข้างต้น “การวิเคราะห์นโยบาย” เป็นเรื่องของการสนับสนุนมากเท่าๆ กับเรื่องของความเข้าใจ อาจจะมีคำถามว่ามากเท่าไรที่นักวิเคราะห์นโยบายควรผูกพันควรให้การสนับสนุน คำถามนี้จะเป็นเรื่องที่มีการถกเถียงอภิปรายกันต่อไปได้ ในแง่ดังกล่าว “การวิเคราะห์นโยบาย” จึงเป็นเรื่องของการให้ความสนใจ ทั้งการวางแผนและการเมือง และรูปแบบของการวิเคราะห์มักเป็นเรื่องของการใช้ความรู้ความสามารถ

ด้านปัญหาและอุปสรรคและแนวทางการแก้ไข ในนโยบาย/แผนพัฒนากรุงเทพมหานครคู่มือเมืองนำ : แผนพัฒนาสิ่งแวดล้อม ในช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2548 -2558

1) ด้านพื้นที่เขียว ยังมีปัญหาและอุปสรรค ในเรื่องของการขาดแคลนที่ดินเพื่อจัดทำพื้นที่สีเขียว เนื่องจากที่ดินมีราคาแพงและหน่วยงานที่มีที่ดินไม่อนุญาตให้ใช้ที่ดิน รวมถึงเอกชนไม่ยินยอมให้ใช้ที่ดิน สำหรับแนวทางการแก้ไข ขอความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อประโยชน์ของส่วนร่วม เนื่องจากประเทศไทยของเราเป็นหนึ่งในสมาชิกขององค์การอนามัยโลก ซึ่งมาตรฐานด้านพื้นที่สีเขียวขององค์การอนามัยโลกคือไม่ต่ำกว่า 9 ตารางเมตรต่อคน แต่กรุงเทพมหานครทำได้ 5.44 ตารางเมตรต่อคน ดังนั้น จึงเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการแก้ไขต่อไป เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของมาตรฐานสากล

2) ด้านมลพิษทางอากาศ เนื่องจากมีการจัดอันดับของโลก โดยระบุว่ากรุงเทพมหานครมีการจราจรที่ติดขัดมากที่สุดเป็นอันดับ 1 ของโลกสำรวจปี ค.ศ. 2017 (ที่มา CNN) นั่นหมายความว่า สิ่งที่มาคือมลพิษทางอากาศ ซึ่งเป็นผลกระทบในเชิงสะสมเรื้อรังและเป็นเรื่องที่ใหญ่มาก ดังนั้นปัญหาและอุปสรรค คือ จำนวนของรถยนต์บนท้องถนนที่มี 5-6 ของปริมาณถนน ส่วนหนึ่งมาจากนโยบายรถยนต์คันแรก เมื่อ 3 ปีก่อน สำหรับแนวทางการแก้ไข ควรมีนโยบายการจัดการขนส่งสาธารณะอื่นให้เป็นทางเลือกมากขึ้น แทนที่จะใช้รถยนต์ส่วนตัว และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542

เป็นต้นมา ประเทศไทยก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของน้ำมันเชื้อเพลิงโดยการยกเลิกการใช้สารตะกั่ว ซึ่งก็เป็นการแก้ปัญหาได้ส่วนหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นควรจะต้องใช้เวลาในการแก้ไขปัญหาในเรื่องต่อไป

3) ด้านขยะมูลฝอย ยังมีปัญหาและอุปสรรค ในเรื่องของงบประมาณที่นำมาใช้ในการจัดการขยะและการขนถ่ายขยะซึ่งใช้งบประมาณจำนวนมากในการจัดการขยะ ดังนั้นควรนำมาตราการทางกฎหมายและมาตรการเศรษฐศาสตร์มาใช้เพื่อให้สะท้อนกับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริง และการลดปริมาณขยะควรสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชนและประชาชนทุกคนในการลดการปล่อยของเสียสู่สิ่งแวดล้อม สำหรับแนวทางการแก้ไข กรุงเทพมหานครได้มีการส่งเสริมณรงค์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการลดและคัดแยกขยะตามหลักการ 3R ประกอบด้วย Reduce (ลดการใช้) Reuse (การใช้ซ้ำ) Recycle (การแปรรูปกลับมาใช้ประโยชน์) และกรุงเทพมหานครก็ได้มีการสร้างโรงงานเตาเผาขยะซึ่งเป็นแห่งแรกของกรุงเทพมหานครอยู่ที่เขตหนองแขม ซึ่งก่อนหน้านี้จะนำขยะไปกำจัดที่ อำเภอกำแพงแสน จังหวัด นครปฐม ดังนั้นวิธีการเหล่านี้เป็นการแก้ไขปัญหาตามนโยบายของผู้บริหารกรุงเทพมหานคร

สำหรับผลการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายหลักที่ผู้วิจัยไปสัมภาษณ์มา ประกอบด้วย ผู้กำหนดนโยบาย ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ และนักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม สรุปผลได้ว่าสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับปัญหาและการแสวงหาแนวทางแก้ไข (Wildavsky, 1976, p. 17) ที่กล่าวว่า ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ที่ผ่านมามีไม่ได้รับการแก้ไข ดังนั้นบทบาทของการวิเคราะห์จึงอยู่ที่การกำหนดที่ตั้งของปัญหา ที่ผู้ที่เกี่ยวข้องเองได้มีความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาเหล่านั้น ในแง่ดังกล่าวถ้านักวิเคราะห์สามารถให้คำจำกัดความหรือคำนิยามของปัญหาใหม่ในทางที่จะทำให้มีการปรับปรุงแก้ไขในทางที่ดีขึ้น มีความเป็นไปได้มากขึ้น ในกรณีดังกล่าวการแก้ไขปัญหามักเป็นไปตามที่คาดหวังได้ กระบวนการตรงนี้ Wildavsky ได้ตั้งข้อสังเกตว่านักวิเคราะห์เห็นนโยบายควรมีความผูกพันในการดำเนินการ อาจจะมีคำถามว่า ความผูกพันดังกล่าวควรเป็นความผูกพันในเรื่องใด Wildavsky ระบุว่า ความผูกพันดังกล่าวของนักวิเคราะห์เห็นนโยบายควรเป็นความผูกพันในเรื่องของการคิดเกี่ยวกับปัญหาและการแสวงหาทางแก้ไข Wildavsky ใช้ศัพท์ว่า เป็นการคิดทางปัญญาพร้อมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ถ้าการวิเคราะห์เห็นนโยบายนั้นสามารถส่งผลกระทบจากรูปศัพท์หรือแนวคิดที่กล่าวข้างต้น “การวิเคราะห์เห็นนโยบาย” เป็นเรื่องของการสนับสนุนมากเท่ากับเรื่องของความเข้าใจ อาจจะมีคำถามว่ามากเท่าไรที่นักวิเคราะห์เห็นนโยบายควรผูกพันควรให้การสนับสนุน คำถามนี้จะเป็นเรื่องที่มีการถกเถียงอภิปรายกันต่อไปได้ ในแง่ดังกล่าว “การวิเคราะห์เห็นนโยบาย” จึงเป็นเรื่องของการให้ความสนใจ ทั้งการวางแผนและการเมือง และรูปแบบของการวิเคราะห์มักเป็นเรื่องของการใช้ความรู้ความสามารถ

7. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ด้านปัจจัยนำเข้า ในเรื่อง “งบประมาณที่กรุงเทพมหานครนำมาใช้ในนโยบาย นี้ ก่อเกิดประโยชน์กับประชาชนเป็นอย่างมาก” นั้น มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด และจากบทสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักก็ได้แสดงความคิดเห็นว่า ถึงแม้ประชาชนจะให้ค่าเฉลี่ยมากที่สุดในเรื่องงบประมาณที่นำมาใช้ในนโยบายนี้ ก่อเกิดประโยชน์กับประชาชนเป็นอย่างมากนั้น แต่ในความเป็นจริงกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักให้ความเห็นว่างบประมาณยังไม่เพียงพอเนื่องจากการจัดสรรงบประมาณของรัฐบาลนั้นจะดูจากจำนวนประชากรที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านว่ามีจำนวนเท่าไรก็ให้งบประมาณตามนั้น ซึ่ง ไม่ได้ดูถึงขนาดของพื้นที่ในแต่ละเขตที่ต่างกันและรวมถึงจำนวนประชากรแฝงและ

นักท่องเที่ยวด้วย ดังนั้น รัฐบาลควรจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอและเหมาะสมกับปัญหาต่างๆ ในแต่ละพื้นที่เพื่อให้ เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป

2) ด้านกระบวนการ ในเรื่อง “กรุงเทพมหานครมีระบบการบริหารจัดการโดยเน้นการมีส่วนร่วมของภาค ประชาชนในนโยบาย/แผนพัฒนาสิ่งแวดล้อม” นั้น มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ในฐานะผู้กำหนดนโยบาย การจะทำให้การมี ส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ประสบผลสำเร็จได้นั้น รัฐบาลควรต้องมี มาตรการทางกฎหมาย และมาตรการทางเศรษฐศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องก็จะเห็นผลสำเร็จที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น

3) ด้านผลผลิต ในเรื่อง “หลังจากที่มีนโยบายนี้ ทำให้สุขอนามัยของประชาชนในพื้นที่ดีขึ้น ประชาชนมี คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น” นั้น มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ในฐานะผู้กำหนดนโยบาย สุขภาพของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญมากที่สุด เพราะถ้าประชาชนในประเทศสุขภาพดีสิ่งต่างๆ ก็จะดีขึ้น ดังนั้น รัฐบาลควรจัดให้มีสถานที่ให้ออกกำลังกายที่ สะดวก สะอาด ปลอดภัย ตามชุมชนต่างๆ อย่างเพียงพอ และเหมาะสม

4) ด้านผลลัพธ์ ในเรื่อง “กรุงเทพมหานครให้ความสำคัญกับประชาชน และแก้ปัญหาได้ตรงตาม กลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ นโยบายนี้ประสบความสำเร็จด้านสิ่งแวดล้อม” นั้น มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ในฐานะผู้กำหนด นโยบาย นโยบายนี้จะไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ ถ้ารัฐบาลไม่มีการแก้ปัญหาที่ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนั้น ในฐานะผู้กำหนดนโยบายต้องให้ความสำคัญกับประชาชนมากที่สุด เพื่อการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนต่อไป

5) ด้านผลกระทบ ในเรื่อง “นโยบาย นี้ ทำให้กรุงเทพมหานครมีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวมากขึ้นกว่าแต่ ก่อน เพราะสิ่งแวดล้อมดีขึ้น” นั้น มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ในฐานะผู้กำหนดนโยบาย นโยบายส่งเสริมการ ท่องเที่ยว เป็นนโยบายที่นำเงินเข้าประเทศเป็นหลัก ดังนั้น การจะดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวประเทศไทยมาก ขึ้น นอกเหนือมาเพราะความบันเทิง รัฐบาลควรเน้นด้านศิลปวัฒนธรรมของไทยให้มากขึ้น เพื่อเป็นเอกลักษณ์ของ ประเทศที่ดีต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) ด้านปัจจัยนำเข้า ในเรื่อง “งบประมาณที่กรุงเทพมหานครนำมาใช้ใน นโยบายนี้ก่อเกิดประ โยชน์กับ ประชาชนเป็นอย่างมาก” นั้น มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ดังนั้น ในฐานะผู้นำนโยบายไปปฏิบัติก็ต้องนำงบประมาณที่ได้รับ จากกรุงเทพมหานครมาใช้ให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่ามากที่สุด

2) ด้านกระบวนการ ในเรื่อง “กรุงเทพมหานครมีระบบการบริหารจัดการโดยเน้นการมีส่วนร่วมของภาค ประชาชนในนโยบาย/แผนพัฒนาสิ่งแวดล้อม” นั้น มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ดังนั้น ในฐานะผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ก็ควร จะต้องมีระบบการทำงานที่เน้นการส่งเสริมการทำกิจกรรมต่างๆ ของประชาชน และประชาสัมพันธ์การคัดแยกขยะ นำสิ่งเหลือใช้มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อลดการปล่อยของเสียสู่สิ่งแวดล้อม

3) ด้านผลผลิต ในเรื่อง “หลังจากที่มีนโยบายนี้ ทำให้สุขอนามัยของประชาชนในพื้นที่ดีขึ้น ประชาชนมี คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น” นั้น มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ดังนั้น ในฐานะผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ก็ควรมีการบริหารงานที่มีหลักธรร มาภิบาล เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชน

4) ด้านผลลัพธ์ ในเรื่อง “กรุงเทพมหานครให้ความสำคัญกับประชาชน และแก้ปัญหาได้ตรงตาม กลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ นโยบายนี้ประสบความสำเร็จด้านสิ่งแวดล้อม” นั้น มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ดังนั้น ในฐานะผู้นำ นโยบายไปปฏิบัติ ก็จะต้องมีการปฏิบัติงานที่เน้นการปฏิบัติงานเชิงรุกให้เข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย สนองตอบต่อการแก้ไขปัญหาให้ประชาชนได้อย่างทั่วถึง เท่าเทียม และเป็นธรรม

5) ด้านผลกระทบ ในเรื่อง “นโยบายฯนี้ ทำให้กรุงเทพมหานครมีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวมากขึ้นกว่าแต่ก่อน เพราะสิ่งแวดลอมคูดีมากขึ้น” นั้น มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ดังนั้น ในฐานะผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ก็ต้องมีการปฏิบัติงานที่เข้มงวด กวดขัน เพราะถ้สิ่งแวดลอมดี สะอาด ร่มรื่น น่าอยู่ ก็จะเป็นนำเป็นตาและสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศไทยของเราสืบไป

8. บทสรุป

การศึกษาครั้งนี้เป็นการประเมินผลนโยบาย/แผนพัฒนากรุงเทพมหานครสู่เมื่องน่าอยู่ด้านสิ่งแวดลอม ในช่วงระยะเวลา พ.ศ.2548-2558 ซึ่งเป็นช่วงการบริหารงานของผูว้ราชการกรุงเทพมหานครทั้ง 2 ท่าน คือ นายอภิรักษ์ โกษะโยธิน และม.ร.ว.สุขุมพันธุ์ บริพัตร สำหรับผลการศึกษาผูวิจัยพบว่ การพัฒนาด้านสิ่งแวดลอมของกรุงเทพมหานครดีขึ้นมาเรื่อยๆตามลำดับแต่ก็ยังไม่ได้รับการพัฒนาให้อยู่ในระดับมาตรฐานสากลขององค์การอนามัยโลก(WHO)ได้ อย่างไรก็ตามยังมีข้อเสนอแนะเพื่อประโยชน์ในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1) การศึกษาครั้งนี้ เป็นการประเมินผลนโยบาย ในช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2548 - 2558 เท่านั้น สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ก็ควรที่จะมีการประเมินผลในระยะปีต่อไปตามบริบทของสังคมและสภาพแวดลอมที่เปลี่ยนแปลงไป

2) การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นเมื่องหลวงของประเทศไทย ดังนั้นสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ก็ควรที่จะมีการศึกษาเปรียบเทียบกับเมื่องหลวงของประเทศต่างๆ ในทวีปเอเชีย และศึกษาด้วยว่ เมื่องหลวงของประเทศใดที่มีการพัฒนาเมื่องน่าอยู่ด้านการพัฒนาพื้นที่สีเขียว มลพิษทางอากาศ และขยะมูลฝอย ที่อยู่ในระดับมาตรฐานสากลขององค์การอนามัยโลก (WHO) เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนากรุงเทพมหานครให้อยู่ในระดับมาตรฐานสากลต่อไป

9. เอกสารอ้างอิง

- โครงการสาธารณสุขไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. (2558). *องค์การอนามัยโลก (World Health Organization)*. สืบค้น 27 พฤศจิกายน 2558. จาก <http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=9&chap=5&page=t9-5-infodetail09.html>
- จุมพล หนิมพานิช. (2552). *การประเมินผลนโยบาย : หลักการ แนวคิด และการประยุกต์ใช้*. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา.
- ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์. (2544). *การพัฒนาการทางการเมืองไทยในอนาคต*. ใน อมร รักษาศักดิ์. (บรรณาธิการ). *การเมืองการปกครองไทยตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์วี เจ พรินติ้ง.
- ไพบุญย์ โพธิ์สุวรรณ. (2553). *การบริหารปกครองสาธารณะ: การบริหารรัฐกิจในศตวรรษที่ 21 บทที่ 7 การบริหารงานมุ่งผลสัมฤทธิ์*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานสวนสาธารณะ สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร. (2560). *ฐานข้อมูลและระบบติดตามประเมินผลการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของกรุงเทพมหานคร*. สืบค้น 10 มีนาคม 2560. จาก <http://203.155.220.118/green-parks-admin/>
- สำนักผังเมือง. (2548). *แผนพัฒนากรุงเทพมหานครสู่เมืองน่าอยู่*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกรุงเทพมหานคร.
- สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร. (2557). *ยุทธศาสตร์พิทักษ์สิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2557-2560*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกรุงเทพมหานคร.
- สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร. (2557). *รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร 2556-2557*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกรุงเทพมหานคร.
- สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร. (2560). *สถิติปริมาณมูลฝอย*. สืบค้น 10 มีนาคม 2560. จาก <http://www.bangkok.go.th/environmentbma/page/sub/7405>
- โสภารัตน์ จารุสมบัติ. (2551). *นโยบายและการจัดการสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อำนาจ วงศ์บัณฑิต. (2545). *กฎหมายสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.
- CNN. (2017). *ผลการสำรวจเมืองที่มีการจราจรหนาแน่นที่สุดในชั่วโมงเร่งด่วน*. สืบค้น 1 February 2017. จาก <http://edition.cnn.com>
- Daniel L. Stufflebeam. (2003). *The CIPP Model for Evaluation*. Western Michigan University.
- Wildavsky, A. (1976). *Speaking Truth to Powers : The Art and Craft to Policy Analysis*. California: USA. Little, Brown.